

נד ודאבר זמן רב בקריאת ספ"ר, ודאי לא טוב הדבר, אם לא כרי להשיב על הויותיו ובריותיו, אולם ספרי חכמות חזונות של אלה בשפריהם, לא הותרו לעיין בהם, אלא בשעי רבית הכסף, כמ"ס בשי"ת (ספ"ר) ועיין שולחן ערוך שלנו א"ח סי' ש"ו, אכן עכ"פ צריך למלא כרסו תחלה בצער ויין התורה כמ"ס באור הטוב.

נה (דל"ג ב) בראשו כתב וז"ל וכן מימי נעורתי נתקשיתי מאד על מעשה אסתר. והוא כי אשה שצבעה לנכרי היא זונה דאורייתא ואסורה לבן, וא"כ היא פגומה מאד (במ"כ לא הצין דברי רש"י שציקר הפגימה היא ע"י שגשגית עברה צניפה) לא ידעתי כמה נתקשה כלל, וכי נעלם ממנו שיהושע ב"ן (אשר לא היה אחריו במוהו) נשא רשב הוונה, שהיתה מופקרת לכל כמ"ס רז"ל, ולא היתה פגומה מחמת זה להגשף לישראל, והעמידה כמה נביאים, כמ"ס פ"ק דמגלה, שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב, ור"א חק תולדה הנביאה, וכן הושע נטוה לישא אשה זונה מופקרת (וארז"ל מ"ט הכל רצין לישא גיורת, הוריות יב"א) ועמ"ס שם, ועל מה שאמרו (ברכות ח"ב) א"ר לא חשב גיורתא, ולא כל אדם ולא כל המקומות ולא כל הזמנים. וזה שכבר נודע שאין למדין מן הכללות) עכ"ל אסתר שאנוסה היתה, ולהצלת כל ישראל בזה לכלל זה, שאפילו אם היתה עושה ברצון, לזכות תחשב לה, דגדולה עברה לשמה, כמ"ס מיעל (עם שלפי מ"ס בפ"א אכן בוסן שלנו, אין ראיה מזה לדין שלנו יצ"ש) עכ"פ אין כאן פגם כל עיקר, לא לצעלה ישראל, שהותרה לו אנוסה, ולא לזרעה, שגשרים הם וראויים לכהונה, ואפילו עבד ונכרי שצאו על ב"י ישראל נשואה ואפילו, ברצון הולד כשר: ושאי כהנים דרבתה בהם תורה מלכות יתרות, לכן בזה אין אנו צריכין לגמרי למ"ס בר"מ, על אודות אסתר שנתחלפה בשירה לאחשורש, ואין מקרא יולא מידי פשוטו (וע"ס אם לבינה בשירת דבורה כמ"ס ב"ר) אמנם הקדמה הנ"ל היתה לאבן מכשול לכת הארורה המרשעת, בש"ץ שר"י משתעשעת הלואי שלא נמצאת בסר"מ, כי ממנה לקחו המופקרים. לעשות טלאי למרדעת, של חמור של ריחים טוחנות בבית האסורים הותרה להם הרצועה על כן אותה כת ארורה והשכירה מקום קובעת, אפילו חמור בשוק חובעת,

נו ומה שחשב בל"ח שמאל הכרח לדבר גם במדרש נגלה, שזכרו קבורת ר"ע אחר שנהרג על ק"ק, והוליד מזה סמ"ס בנמרא שהיו שוקלין בשרו במקולין, גוף אחר זימן להם כו'. אין מזה ראיה של כלום, כי אף אם היו שוקלין בשרו, מ"מ הניחו עצמותיו שהם בנין הגוף, והם שנקברו, גם מי אצד ששקלו כל בשרו, ואם שקלו קצתו, לא הספיקו לעשות כן בכולו, עד שצא אליהו ז"ל בחצרת חלמירו וקברוהו (ומה שצריך באור באותן מעשה, מה היה צריך אליהו ז"ל לסיועת ר"י הגרסי בעסק קבורתו של ר"ע, האם לא יוכל עשוהו לבדו, י"ל לפי שר"י חלמירו ומשמשו בזה"ל, היה כבודו של ר"ע בו, כדרך שאמרו ר' בשעת פטירתו יוסף ושמעון כו' שמשווי בחיי כו', גם ראה לזכותו במלוא רבה זו, בעד שמושי לרבו, ושיראה בעיניו מה רב טוב לנדיקים בג"ע) זה פשוט ואין צריך כלל לדמותו לענין שזכר בר"מ על אודות אסתר, שאין דעתי נוחה בו, להוליא דברים מפשטן, על החדושים כאלו אנו בונים, ועל הראשון דאסתר אנו מנטערים, שהרי בפירוש אמרו חז"ל שעמדה מחיקו של אחשורוש ועוצלת ויושבת בחיקו של של מרדכי, הא ודאי דחלמודין לא ס"ל לגמרי מ"ס בר"מ בענין הנ"ל, כי א"כ לא היו צריכין לכך כלל, כ"ס שאין להוסיף המפאז בהולאת דברים מפשטן, גם בענין ר"ע, שאמרו עליו שהיו סורקין בשרו והיה קורא ק"ס "ח"כ ודאי הוא ר"ע הקדוש שסרקו בשרו מעליו וששקלוהו, ועוד שאמרו בשני המקומות שזכר מעשה דר"מ. ששאלו מלה"ס ומרע"ה, זו תורה וזו שירה, על כן דמיון משוש הוא זה:

נז ב"ש בענין יהויקים דבר נכון הוא, וצריך להסבירו עוד קצת ע"פ דרכו, כי אמנם לא כחש ולא כפר בעיקר גמור (בלשון זה"ס) היה, אלא אדרבה מכיר רצונו ומורד בו (ויסכים לזה ג"כ שאמר קמאי לא ידעו לארנוי, מכלל שידוע ומכין להרצו ולנאץ) וזה בחשבו להגביר כח מדה"ד שתשפיע ב"ס"א, שבאופן זה לא יצרך לאורו של הקב"ה ע"י עבודתו: וזה מחשבת ע"א בכלל, והיא שהסחה לכת ש"ץ שר"ו הארורה חדשים מקרוב להקים מוצא לב"ע"ל פעור. לא כמכחישים ונפירים בעיקר, אבל באמת יודעים שחטאים ומתכוונים למרוד: שהשיאם השטן בדמיון משוש הלז, שצריכין להשניע הקליפה יותר מדאי, ילהמשיך לה השפע עד שתבקע כריסה, ע"י כך הפכו קערה על פיה לעבוד ללא חלוא, ולעשות מעצרות מלכות וממנות עצרות, הית' יקנא לשמו, וישפוך עליהם זעמו, ויעקור המינים המשוקצים במהרה ויחמול על עמנו:

נח אף מ"ש צה"ס , ואחר כמה מאות מהשנים שהיה צניאס כו' **אגב** שיטתיה כתב כן , כי אין דינה של גיהנם , אלא יב"ח בלבד כנודע , גם מ"ש רבה בר אבא , נתחלק לו בר' חייל בר אבא , ואף מ"ש בפירש"י דפ' הנשרפין שהוא היה זקנו של ר"פ . לא ידענו רמז מניין לו , וכמדומה שאין זה מפירש"י , רק איזה גליון משוש .

נח ברך לה"א כחצ שבח"מ ראשון היו בו עשרה כרובים . זה שבוט , עשרה מכונות וכירות וכן מנורות . וכן פולחנות מזני , אבל כרובים לא נחמדו שם רץ שנים , שהיו עומדים בניה , נוספים על של משכן , שאותם היו בכפות בלבד .

ש"מ רצה לומר שהיו עשר אמות קומתם , וכן מקלות כנף לכנף עשר , ועשה וכחצ עשר כרובים . כתב עוד שם שכאשר השכינה בתוקף אורה במקום אחד כו' המקריב חוץ מאותו מקום סייב כרת כו' , ובשאר הזמנים מזזה גדולה להקריב בזמה .

דבריו הללו של בדקדוק , ומציאים מכשול לקורא לפי חומו , כי לפ"ד עכשו שאין השכינה בתוקף אורה במקום אחד (אע"פ שלא זזה ממנו , ודאי אין זה תוקף אורה) מאחר שהמקום ההוא שמש ובטלה עברה , ושכינה עמנו בגלות , כלפור לודדת מקנה , יהא א"כ מותר ומזזה להקריב בזמה חלילה .

הלא שנינו משבאו לירושלים נאסרו הבמות , ולא היה להם עוד היתר : גם מ"ש כמו שהיה במשכן שילה ובבית עולמים , שמעולם לא זזה שכינה כו' , דכיל להו כחדא . אינו מכון , כי אחר שחרבה שילה הותרו הבמות , משא"כ בבית עולמים , וכן אע"פ שהוקם המשכן והיתה שור' עם בתוקף אורה , נשכחו לגלגל הותרו הבמות וכן כשבאו לנוב ונבעון . אבל הענין הוא , שבמדבר ובשילה היה לה דירת עראי , ובינתים לא היה אלא טלטיל , וכמש"ה ואהיה מתהלך מאהל אל אהל , ובצ"ע היה דירת קבע : שקדושתו במקומו אע"פ ששם , הא למנה זה דומה , למלך שנסע למדינה , לראות את ערות הארץ ולן בכפרים , מדי עברו בארץ ודרך נסיעתו , לא נטה שם אהל כלל אפילו לדירת עראי , כי אם לא זאת המנוחה ולא זאת המרגעה , רק כעובר אורח השרוי באכסניא , כענין שכתוב למה תהיה באורח נטה ללון אצל בעל הבית , כגר בארץ זכריה שעינו ולבו על ביתו , לשוב לאחוזתו ולנחלתו , אשר עזב מבלי דיוורין (כי לא נתנו לאחד) עד השלימו המסע , וישכון כבוד בארצו , ומושב יקרו בביתו , ובס"מ כוונתו ראויה , אך לשונו ודבריו אינן רצויים , לא מבוארים היטב .

ס"א מ"ש צגנין ירבעם . לא היה צריך לכך ליישב דעת הצועים , עם שאין דברים מחקים , וי"ל סמך ממ"ש רז"ל צגל של מדבר , שגבו משטרמולין של מעלה , . ואין נזה להאריך בזה שלא להרחיב דרך הפרזה ולהרחיבה בפני הפרטים , ההולכים בחשכה : עוזני דרך ישר ממסוכה , פרזה קוראה לנוכח דעת העליונה , לכן עת לקר באלה וע"ס"ה יתרו (סז"צ) אך מש"ע וא"ת איך הניח הקב"ה שילית כ"כ מעשה שטן כו' ואמר חסובתו וחזות ישראל יש בעיניו קצתם על רחבעם כו' :

כזה רשע שבר על נקלה , כי הלא הי"ת נתן לירבעם עשרת השננים קודם שחטאו ישראל בכך , בחיי שלמה כבר נחנכו לו אחיה על כך , וידעו ישראל מאז , כי לכן קראוהו לירבעם ממערים מיד אחר מיתת שלמה , א"כ נקיים היו ישראל מעון זה לגמרי . אדרבה עוד לפניו משורת הדין נהנו עם רחבעם להחזיק במלכותו אם היה נאמן לנפשם הראויה , הלא א"כ חסובתו אין זה ממש וטובה היתה שתיקחו :

ע"ם שלא נפלאה ולא רחוקה היא האמת לא לישראל הנכשלו צע"א , מאחר שהקב"ה העיד עליהם כזאת פעמים שלש באמרו למשה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזה , וכן אמר משה כי תוליד בנים וגו' והשחתם ואמר כי ידעתי אחרי מותי השחת תשחיתון וס"פ , וכן כ"פ כפל ושנה הדבר , נראה כאלו מוכרח להחזיק הדבר , וכענין שלמדו רז"ל , זכות על דוד שחטא בצ"ס , כמ"ס עה"פ למען תדק בדברך , דלא ליאמרו עברא נח למריה , אן אמרו בצ"ס"ה עד"ז דוד בדחנא דמלכא הוג :

אבר באמת השאלה הכל , שהשאלה רוצה לנטל הבחירה וא"כ מדוע האמין בשאלתו זאת , כי שאל כל לימים הראשונים וזמן תיום חבר ברא אלהים אדם וזהו על עה"ד , למה הניח הקב"ה שילית כ"כ השחת הנחש שיסבב מיתה ליציר כפיו ולכל תולדותיו , ומה זה היה לו שהימים הראשונים היו טובים מאלה בעיניו , הגה כי לא מחכמה שאלת על זאת , כי זה כל האדם הכל בידי שמים , חוץ מיראת שמים , הארץ נתן לבני אדם לענות בו כפי בחירתם החפשיה , על

כן לא לרצונם הטוב , , כי לה' לבדו , שזמנו לירצנם לעבוד ע"ז , שאפילו לעבור על מצוה קלה , אין רשאים בשביל גזרת המלך :

כב ואי קשיא , הא קשיא , ירצנם גופיה מאי הוה ליה למעבד , כי כנראה לא היה אפשר לו להחייב העליה לרגל , כמ"ס והרגוני , וגם רצונם הלא יתפשוהו ויהרגהו . ולמנוע הפליה לבדה , ולעזוב ישראל מבלי עבודה חלחית כלל היה ג"כ כנמנע . שכבר נקשרו בעבודה ואפי' אם היה אפשר . עדיין לא נתיישב איך יהא רשאי לבטל הוא וישראל מחובות הרגל , והקב"ה לא נתן לו המלכות רק בתנאי שישמור מצותיו וסוקוציו כדוד והאיך יהא זה , אם הוא מוכרח לבטלם ולעקרם . אכן גם זאת השאלה לא תקום , כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו והנה כתוב וישלם יהושפט עם מלך ישראל , עם היות זה צדיק גמור , וזה רשע גמור , עאכ"ו אם היה ירצנם כשר , הולך צדיק ה' , שומר מצותיו , שלא היה צריך לירא מאומה , שומר מצוה לא ידע דבר רע , ואפילו מלכי ישראל הרשעים , כמה מהם היחה ידם חקיפה על מלכי יהודה כ"ס אם היה המלך הראשון שנחמנה על פי ה' צדיק . שהיה נוחן לו עז וחטונות ואימה על מלך יהודה ומכניעו תחתיו , להיות עמו בשלום , גם מחמת מעוט כבודו בישיבת העזרה , לא היה מסר כלום אם היה בוטח בה' אשר המליכו , היה מטיל מוראו עליהם מכל מקום , לכן קוטן אמנה גרמ' לו , מידו היחה לו זאת בכחירתו הרעה , ובאותו שטירתו מן העולם , עם העוזרים לרעה שלא ינוצלו בתואנה , בכל החוטאים בזדון שלא תועיל להם אמחלל וטענה :

אמנם יש עוד בענין זה דבר מפליא מאד , שכפי הנראה ויכר מספורי הנביאים , אפילו נביאי ה' הגדולים , לא עלו לרגל בשום זמן , כאלוהו אלישע עמוס וחזריהם , אשר היו מצוים אל מלכי ישראל חמיר : כפי הנזכר מהם במקרא , ואם היו עולים , לא ינלט שהי' נזכר מזה מאומה , גם א"כ היו מלכי ישראל הרשעים הורגים אותם ואנו רואים שהיו חדיר נמצאים אללם ומדוע לא עזבים והלכו להם , אם רוח המושל עליהם , מקומם לא הניחו ולא באו לשכון בארץ יהודה לקיים חובות הרגלים , מרדקי למפטר נפשיהו ממצות מועדי ה' , ובזו לא היו חנוסים , כי מנינו בכחוב שכמה מהשנאים נכנעו ויבוא לארץ יהודה כ"פ , ולעמוס נאמר לו חוזה ברח לך ארץ יהודה , ולא אבה : אבל גם חסובת זאת לא נפלאח ולא רחוקה , כי בודאי על פי ה' עשו , שלא להניח ישראל בלי נביאים שלוחים להוכיחם ולהזכירם , שלא יאבדו באולתם לגמרי , וגורל מצות החוכמה , היא שדחתה מ"ע הללו בשב ואל תעשה :

סג ב"ש בא"ח להפוך בזכותו של אחאב . נשמע ממנו העיקר שהיה בעל חסובה ג"כ , כמ"ס מקרא מלא ויקרע בגדיו ויפס שק על בשרו ויאום וגו' , עד שנזר חפול השאלה , מדוע נגרע הוא ממנשה , שאר"י עליו שיש לו חלק לעה"ב , לכן נגמרא אר"י כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפא ידיהם של צ"ח , ואילו באחאב אין משמיע בואח , ועיין בספר אם לבינה , כתבתי עוד על אודותיו ועיב מדותיו , גם בענין שליחות ירצנם לאשחו אל אחיה יע"ש ,

סר ב"ש בה"ס מענין סוד הצמזם , שספר לו הרמ"ז , שפלוסיק מעמנו בקש שיבארהו לו , ובאשר החסיל לבארו לא יכול הפלוסוק לשמוע והלך לו . ואני אפלא מהפלוסוק שהוא אם היה מצני עמנו מאמין בחדוש העולם , מדוע היה זה קשה וזר בעיניו , הלא הסוד הלז עם כי נורא מאד הוא ומי יכילנו , מ"מ מהמושכלות הראשונות הוא כי הלא כל הפלוסופים אשר מעולם מקיימים , כי הי"ת הוא מקומו של עולם , ואיז העולם מקומו , ח"כ בהשכלה ראשונה כבר מזויר הנמצאם בהכרח , ואי אפשר לזייר הבריאה באופן אחר , אלא שצמזם הא"ס אורו הבלתי צ"ח מן האמצע לזרדין כי באופן אחר אי אפשר (אם לא יהפוך קערה על פיה , ויחשוב את הבורא צ"ח , ועולמו צ"ח , וזה בטל וממנע) ופנת מקום אל העולמות , המציאן בחיקו , והוא ית' מסבבן מכל זר וחזר ופחז להם נזור השפעת אורו הנאל עליהם וזה פשוט מובן מאד ! לפי דעתי א"ז לידיעה זו לא נביח ולא מלאך ולא נשמת צדיק מנ"ע לגלותה , כי השכל האנושי הישר מעיד עליו כאילו השינו בחוש , ביחוד המאמין בחורה ובחדוש , אין לו המלט מזה , וחנה א"י אם יש שום פלוסוק להכחיש את זאת , אם לא יאמר בדבר אשר א"ל שחר , וייחס לאל אמת מחויב המציאות גנוזות וכיעור הרבה מאד בלי מספר , מה שנמנע להעלות על שפת לשון , ומוקצה מן הדעת לכל מי ש"ל בו מוח בקדקדו דמורה במציאות אלוה , אם לא יאמר נבל אין אלהים , ואף המאמינים עולם קרמון ע"כ יורו שאין דבר מוצה לו יתעלה :

סח דרז"א זכר דס"ע , דע"פ שינאו ישראל ממזרים יום חמישי היה כו' ושעפ"ז יבוא לנכון שערות הוא יום מ"ח וחמשים לעומר , דאילו למ"ס צמז' שבת כו' , לא נחנה תורה עד יום נ"א , א"כ לא ידענו למה נעשה י"ט ציוס חמשים , במחילה לא שפיל לסיפא

לסיפא דההיא סוגיא, דמייתי נמי בהדיא ההיא דס"ע, ואוקמה אליבא דחכמים דנשטה בסיון נחנה תורה, א"כ לסוגיא דחלמודין נמי אפי' שפיר וברבן, ולא חלה הקושיא אלא על ר"י.

ואף היא אינה קושיא כלל, שבאמת אינו חלוי זה בזה, ובזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה, לא היה עשרת קבוע לעולם ביום ידוע בחדש, דהא חגי ר"ש עשרת פעמים חמשה פעמים שבעה, גם מחן תורה, אפילו לר"י לא היה צ"ל לספירה, כי במדבר לא קרב העומר, ולא ספרו עד שבאו לארץ, הקריבו עומר וספרו, וכבר נזכר מזה בדברי הקודמין ובריב"ש (סנ"ו וצ"מ) מ"מ יפה אלו אומרים זמן מ"ח ב"ש דעשרת, שאז עושין בששה בסיון בשטח חכמים.

סו' שם ע"כ מ"ש צ"ל י"א ה' פירו: אין לו פנים, ועיין מ"ש צ"ע"ה בפירוש ברכה כהנים צנית אל שלנו פשט נכון.

סו' על מ"ש הריב"ש, עי"ן בע"מ לנבאי ( ) ובאמת מ"ש הריב"ש מפסוק בול אל ה' דרכך. במ"כ הכל הביא, ההוא בד"ל כחייב, שלא ירבה להשתדל בו, ולהתחכם יותר מדאי בהשגת חפצי עולם עוזר, כ"ש שלא יעסוק בעיל ופאה, אלא יבטח בה' בהשגת פרנסתו והדומה, אבל ההשתדלות והכוונה העצומה בבקשה מאתו יי"ת, היא הנכספת לשי"ת, וחפלת ישרים רצונו ומ"ש צ"ל עוד יסתכל שם חז"ל אחר באומצת מקדש וקדשיו, אותה תורה שיביאו מדם השעיר כו'. היא לשון צלתי נאה ומנומנס, כאילו לא נותה תורה כך בהחלט, אלא דוקא אם חטא אחד, אך מה נעשה למחבר זה שטבע לשונו אינו ברור, בטוב לבבו ורצונו. והנוגע בענין מעשה הקדננות, כבר נז"ל למדי, ומה לנו עוד לזעוק יואר על המתפלספים: המלעיגים על העבודה, שאנשי כנה"ג אמרו שהיא אחד משלשה עמודי עולם, ואלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ.

סח דה"א מ"ש על אודות האדום ר' עזרי' האדומי הידוע. כבר הראינו סכלותו בשי"ע (סל"ג) ובמגדל (דמע"ב) ואי"ה נייחד לו גם מדור בפני עצמו בשנים שקלי' למטרפסי'. גם ע"י גדול בדורו מהר"פ. אך מ"מ לא נעשה לו עול. ולא להיות לו עול. כי הדבר ברור שתוספת השנים על חשבוננו מזמן היציר, לא ידח' סדר קביעותנו בשום אופן. ובהר"ד אינו כתוב בחור'. ולא נזכר בחלמוד. (ובזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי' ודאי לא היו משניתי' חליו) כי אינו אלא סימן בעלמא הונח מרבי הלל וסיעתו מתקני הקביעות בגלות. בהשגת' על מנין שנות עולם, המה יסדרוהו מפני ההכרח. למען יהא בידינו חשבון קבוע שיה' לכל. ואם יגויר איז' תוספת במנין השנים שלפני הזמן שהחל חשבון מתקני עבודתו בשביל כך לא נפסד החשבון מעת שהחל במאומ', ולא יפסיד עליו כלום עוד כל ימי הארץ. לא יוח ולא ימוט לעולם. אמנם כפי אשר יר"ב התוספת. על פיו מבקש מולד ראשון זולת בהרד אשר יאות לנו לפי חשבוננו. וכבוד חשבון קביעות שלנו לעולם במקומו עומד, זה פשוט מאד לחקוקות: וכמ"ש האדום ההוא החללותו בזה באריכות מאד. על כן לא ישיגהו שון אשמה זאת כלל וכלל. ודבריו כנים וישרים שלא חטא כך. רק במה שנטה לספורי הכלי הנשים אשר פיהם דבר שוא בזה ודאי נטח' אשורו מני הדרך. וגרס לו שהיה פתי מאמין לכל דבר. אך לא נחזיון למרוד בה' ואז"ל בשום דבר הנוגע למעש' חליל'. אדרב' נרא' שהיה ירא ה' בפועל (רק בשפתיו חטא. ביחסו לחז"ל מעוט ידיע' בספורי ד"ה. מה שאינו נחשב חסרון בחקס. וכ"ה האמת כי לא היו לריבין להם אשר הית' להם ידיע' אמיתית. לא כמו שחשב שהיו משוללים מידיע' זו לגמרי לפי שאי' הכרחית לדיני החור', שידיעת' בלבד מוטלת אליהם: זהו השטות שנחלגלל בה בכל ספרו) ומה לנו להוסיף על חטאו. אף אשר לא עלת' לו על לבו. אולם בענין קלקול חשבון דורות עולם. לא המציאו הוא בלבד. שכבר נוצל פרצה פתוח' לפניו. אמנם לא נשתמש בה להיות כלי חסן לסדרי קביעותנו חליל'. אך לטוב' הית' כוננו בזה ודאי. כדי להכות על קרקעם של מחשבי קצין. וכן אפילו אם ידומה שחטא בכך. מ"מ קורא אני עליו בבאן גדול' עבר' לשנ'. והנה שכרו אלו. שקעקע יסוד נופל של הטפשים בעת ההיא. כי סכנתם גדול' מאד לכלל הנול'. כמה נפשות אצדו עולמים בראותם כי החטא אותם המבקשים חשבונות רבים בהנחתם. והונו אותם חשבונותם. אבל חליל' לשום לב לשום תוספת מנין בשנות היציר'. אף כי להשגות בספורי ד"ה של חול. חליל' חליל' טמאין הן. ולא יגעו בקדשי שמים. רחוקים הם מאתנו כרחוק ארץ משמים. וכבר זכרתי בפירושי עולם ברור לס"ע. ובהנהיגותי לנ"ד. כי לא לבד על חז"ל עותה קלקלחם. כי גם למקראות אשר הם למופת ולאות. חטאו פשעו בשקרי ספיריהם ומניני שנותיהם. לכן האיש הישראלי ירחיק עצמו מהכלי הנשים

הגוים בילדי נכרים לא יספיק ישמה באשת נעוריו בה ידבק. אילת אהבים ויצלח הן על לומדיה דדיה ירוהו בכל עת אחת כל הון עתק. עמה רזון מה' יפיק :

ס"ט בוא וראה מה גרם עין הנחתפלים ההולכים בשירות לבש וחושקים בדרכי הנכר, כי הביאו עליהם על עמם קלל. שלא עשו כמחיקנים שבהם, הלא לטוב' שגם נזכר. כנ"ש לפינו' בא"ח משם חכם בא"ה גאלאטין (וכבר הובאו דבריו ולשוננו הלה בכת' חבירים משלנו ועמ"ש בספר השבט קרוב לסוף ס"ד) רק מפני שאינם מציים ביד כל אדם. אינם נא הנה. להיות לנו לכסות עינים נגד הפחאים. והילך לשוננו הקדמונים בעלי החלמוד למדו והורו סודות. כמעט בלי חכמה במשלים ומידות. ולאחוס שאינם מבינים אותם נראים דברי טעות ודברים בלתי ראויים. ולפי האמת נמצאים נפונים בהם. סודות אין מספר. ומה נהיה טעות היהודים אחרונים בלהיות אינם יודעים דרך הקדמונים כאשר מדברים בעניני הטבע והאלהות. הם מהפכים הרב' סודות שבחלמוד לחסוק ולנדרפים עכ"ל. והאריך עוד להוכיח טעות חכמי אור"ה המלעיגים על דברי רז"ל. וראה שיעתיקו החלמוד ללשון לאטין ושלמדו בו חלמידים נוצרים בבית הספר. וכבר זכרנו בל"ש פ"ד דאבות כמה מחברים נוצרים שעמדו כאריות נגד המסטיגים ומקטריגים על החלמוד. היו לו למגן ולגנה ואנוסטין הגדול שבהם קרא החלמודיים ארגו הספרים. ושבת מאד את החלמוד. ואמר אין ערוך לחכמה בעלי החלמוד. וכן כמה אפיפיורים ואכמיהם היו מחכמים החלמוד מאד. וכ"כ בהש"י בספר החלום אשר חלם המלך אלפונסו (והוא דבר מפליא מאד) שם מזכיר איך אמר המלך ששמע מכומר שאמר לו שבהבא היה הוא ורעיו לומדים עם חכם אנוס חכמת החלמוד. ואמר שאמר ימים ושנים שלמד ראה כי חכמ' עמוק' היא מכל החכמות :

ע"ב מ"ש בסיף עמוד הנ"ל. ועד"ז אני אומר שבדי לנאח מן סכנת המינות שלא ללמוד מלאכת הרפוא' כו' מפי האדוק לעכ"ס כו' אמת שמן הגמ' נרא' שאין זה אסור אלא בד"ת כו' עכ"ז אפשר כו' אין דוח חכמים נוח' הימנו אשהחשתי' חלמוד ערוך פ"ק דע"ז (טוב) אין מוסרין להם חנוק ללמדו ספר וללמדו אומנות והובא גם ב"ש"ע י"ד ק"ג) פירש"י משום דמסכי ליה למינות. הא בהדיא דאפילו בסתם נכרי שאינו אדוק אסור :

וה"א משום דל"א אלא בתוק. הא לאו מילתא : דלרבותא נקטי מסירת חנוק. אע"פ שאינו או ב"ד משגיחין עליו ומוליכין ומביאין אותו. נכנסין ויוצאין ובאין אליו. לרדות ולעיין אחריו ועל עסקיו. כ"ש בגדול שאין לו מי שיפקח עליו. גם מטעם שלא ירגילו במשכב זכור. שייך נמי בגדול כקטן. והחששה בגדול יתרה כאמור. ועוד נעלם ממנו שאסור להתיחד עמהם. והלומדים אצלם אומנות בקבע. כמה פעמים מתייחדים עמם. וכל זה בשאינו אדוק. אבל באדוק אפילו לילך להתווכח עמהם (אפילו במקום שרבים מצויים. אפילו דרך אקראי בעלמא) אסור. כדאמרין פכ"כ רב לא אזיל לבי אבדין. שמואל ל"א לבי נצרפי. ואע"פ שחסידים וחכמים גדולים היו. לא הלכו אצלם אפילו לשעה קל'. משום אל תקרב אל פתח ביתה :

וה"ו באדוק. מי עדיף מרב שאינו דומ' למלאך ה"א. אל יבקשו אפילו חור' מסיחו (ועמ"ש בתשוב' האדוק' בסוף ס"ק ל"א נובל) ואע"פ שאינו הולך אליו ללמוד אומנות. מ"מ האדוק כל מנחתו למשיך למינות כל הקרב אליו. לכן הדבר פשוט שאסור גמור הוא ויש למנועו בכל כח. כי זוהי הסבה החזקה והעצומה להחששות נרעת המינות באומנותו מבלי משים ועש"ע ססמ"א שגולאחי פי תוכחות עד ז' לאחר שגל' שלא במקום חור' כדי ללמוד אומנות להרחיקו מכיעור וגנות. כ"ש ללמוד מאדוק דמשיך ודאי למינות. שאסור כפול ועון חמור הוא. ולמוד החינוכים וספריהם. הוא שהיה בעוכריו. הוא עיקר סבת חורבן בית שני. והיא שגרמה עקירת קהלות ישראל. הגדולות בחכמ' ובמנין מכל ארץ ספרד וארפת. כמ"ש בשכנר בחלון המצרי. ולענין הלמוד מרב שאין הגון. עמ"ש בס"ד בתשוב' האדוקה בסוף ס"א :

ע"א מ"ש בענין עדים זוממין. הרנו אינן נהרגין. שהשטן והאומות ודוקים ומינין מונין אותנו. להכריח מזה בטוב דעת חז"ל בעלי החלמוד. כאילו הם הופכים ללענה משפט. לזכית את החייב ולחייב את הזכאי חליל'. ומבקשים מזה עלה. על תורה שבע"פ למשדי חכלא' בכולא כמ"ש בס' אוהל יעקב (סי' ז') באורך :

וה"ז הנעיר אומר קושיא ותמיהא כל עיקר אינה. הבל יפצה פיהם של מכחישי הקבלה הגאמני'. אשר לה משפט הבחירה. גם בחקירת השכל משקול הדעת ואזון פלס הבחיני' בחכמ' ובחכונ' ויש ללעוג על המסרבים לקבל האמת המוכרח בעצמו. וכי מי אמר להם כי אלה המזומנים שקר העירו. לחת להם דין רוצחים ודאים. וכי אי אפשר שיכזבו אלה האחרים שהזימום. חרי וחרי גיהנום מאי חוים דסמכת אהני. סמוך אהני. הא ודאי חרוש הוא שחדשה תורה. ואינו בדיני דתום נמוסיות